

Řešení multietnického soužití na státní a lokální úrovni na příkladu českého a romského obyvatelstva

Jaroslava Kadeřábková

Současné integrační procesy v Evropě a zcela nové podmínky ekonomického, sociálního i kulturního rozvoje české společnosti přinesly také nové pohledy a přístupy k řešení multietnického a multikulturního soužití v našich podmínkách. Především změny, které probíhají, nejtíže dopadly na romské obyvatelstvo. To se díky předlistopadové politice státu musí vyrovnávat se specifickými problémy intenzivněji než většina české společnosti. V budoucnu bude záviset na tom, jak česká společnost dokáže tato specifika řešit na různých úrovních řízení státu. V tomto smyslu sehrávají orgány státní a zejména lokální správy významnou úlohu.

Postavení romského obyvatelstva v České republice a řešení jeho soužití s většinovou společností má mnoho aspektů. Postupy, kterými můžeme ovlivňovat nekonfliktní soužití českého a romského obyvatelstva, by měly vycházet z vědeckých poznatků a vyvarovat se chyb minulosti.

Pro politická rozhodnutí a řešení problematiky česko-romského soužití budou do budoucna nezbytné analýzy jako významný podklad pro řídicí činnost. Na základě těchto analýz by měly navazovat odborně zpracované krátkodobé i dlouhodobé programy, koncipované podle podmínek a možností současného vývoje společnosti. Tyto projekty a programy by měly odpovídat konkrétním podmínkám jak na úrovni státní, tak na úrovni regionální nebo lokální. V této souvislosti je třeba zdůraznit, že přímočaré a okamžité řešení neexistuje. Na základě našich i zahraničních zkušeností není romská problematika pouze sociálním problémem, ale také problémem kulturním, vzdělanostním a společenským, problémem, který je kromě jiného velmi podstatně ovlivňován zejména historickými a sociálně ekonomickými podmínkami.

Většina Romů, kteří dnes žijí v České republice, jsou potomci těch, kteří přišli na Moravu a do Čech po roce 1945 ze Slovenska a ze Zakarpatské Ukrajiny, neboť po nacistické genocidě zůstalo v českých zemích přibližně 300 rodin, tj. necelý tisíc Romů. Největší příliv tohoto etnika směřoval do pohraničních regionů, do průmyslových oblastí a do větších měst. Nejprve řízená, později spontánní migrace Romů ze Slovenska byla a je motivována většími možnostmi pracovního uplatnění, a zejména lepšími sociálními podmínkami i relativně menšími xenofobními tendencemi než v místě jejich původního domova.

Od dob Marie Terezie se v politice státu vůči Romům střídala období snahy o integraci romského obyvatelstva do ostatní populace s obdobím represivní politiky. Tyto snahy, vedené často dobrými úmysly, nepřinesly prospěch ani státu, ani romskému obyvatelstvu. Řešení tzv. „cikánské otázky“, jak je realizovala první republika a později totalitní komunistický režim, se ukázalo neúčinné a přineslo více problémů než pozitivních výsledků. Romové nadále žijí z větší části izolovaně a ostatní obyvatelé si o nich vytvářejí stále negativnější obraz. Dochází také k množícím se projevům etnické a rasové nesnášenlivosti. Romové jsou většinou obyvatelstva odmítáni a zaháněni zpět do svého společenství, což vytváří „začarovaný kruh“, který zvyšuje nároky na odbornost jakýchkoliv politických a společenských rozhodnutí.

V minulosti se naše společnost přes všechna negativa snažila vytvářet podmínky k zařazení romského obyvatelstva do naší společnosti. Nebrala však v úvahu sociální a kulturní vyhraněnost romské society, její historické zkušenosti, její složitý zápas o přežití a překonání vzájemné nedůvěry a hlubokých předsudků společnosti, ve které žijí. Dnešní doba přinesla ještě řadu dalších problémů a konfliktů. Při vypracovávání programů řešení romské otázky jak v celostátním, tak i regionálním nebo lokálním měřítku je proto nutné vycházet ze znalostí historických kořenů sociální i kulturní svébytnosti romského obyvatelstva.

Dosavadní poznatky ukazují, že se Romové brání jakékoliv formě asimilace, což je především odrazem jejich historického vývoje. Naopak, dnes jsme svědky spíše růstu jejich etnické emancipace a posilování vědomí etnické příslušnosti a sounáležitosti. Dochází k trvalé konfrontaci odlišných životních způsobů a přežívání oboustranných etnických stereotypů. Tyto tendence působí jak na romské občany, tak i na ostatní obyvatele a vedou k zhoršení podmínek řešení tohoto stavu.

Jedna z cest, která může přinášet pozitivní výsledky, vede přes „sladění“

a akceptaci soužití Romů s ostatními obyvateli (existují obce, zejména města, kde již mají určité zkušenosti s programy a projekty *tolerantního soužití* – např. Pardubice, Český Krumlov, Ústí nad Labem a další). Rovněž spolupráce na úrovni státní a veřejné správy anebo na úrovni nestátních a neziskových organizací může podstatně přispět k řešení naléhavých úkolů spojených se zlepšením vztahů obou etnik. Propojenost a provázanost zmíněné spolupráce se ukazuje být velmi efektivní a potřebná.

V tomto smyslu mají mimořádný význam také odborné semináře pořádané vědeckovýzkumnými institucemi spolu s představiteli zejména samosprávných organizací. Toto sepětí umožní využití vědeckých poznatků při vypracovávání projektů nezbytných pro snížení problémů, které provázejí multietnické soužití. Především odborníci těch oborů, které teoreticky i metodologicky sledují multietnická a multikulturní specifika, k nimž se řadí např. obory sociologické, sociálně a kulturně antropologické anebo etnologické, mohou k řešení této problematiky velmi účinně přispět svým zaměřením i výsledky studia.

Politická kultura a odpovídající koncepce vytváření podmínek pro soužití romského obyvatelstva s českou společností musí i nadále vycházet zejména z procesu emancipace kulturního a duchovního života Romů a z jejich vlastní snahy o sociální a kulturní vzestup. Společnost, ve které žijí, může velmi účinně pomoci tím, že bude vytvářet podmínky pro tuto emancipaci. Jedná se o cestu, která je dlouhodobá. Přináší však pozitivní výsledky – jak naznačuje zahraniční praxe.

Nezbytnost nového přístupu k této problematice ovlivňují zkušenosti z dosavadních postupů a přístupů, kdy stále dochází spíše k nesnižujícímu se počtu interetnických konfliktů. Kromě toho je třeba analyzovat pozitivní i negativní výsledky dosud probíhajících projektů a programů. V tomto smyslu bude multidisciplinární analýza a využívání vědeckých poznatků velmi přínosná. Tento přístup by mohl napomoci zvýšit efektivnost i do značné míry snížit finanční náročnost dosavadního systému podpor a projektů týkajících se této problematiky.

K těmto účelům mohou přispět komunitní výzkumy, které realizují různá vědecká, výzkumná i univerzitní pracoviště (např. univerzitní pracoviště v Praze, Brně, Ústí nad Labem, vědeckovýzkumné nadace atd.).

Dosavadní spolupráce našeho pracoviště (katedra veřejné správy a regionálního rozvoje VŠE Praha) se samosprávnými organizacemi ukazuje, že zájem o poznatky k problematice multikulturního soužití i k problémům etnických konfliktů je ze strany zástupců státní a veřejné správy velký.

Především starostové a zastupitelé měst i obcí, kde dochází k problémům soužití více etnik, mají o odborné poznatky velký zájem.

Odborné semináře mohou být prostorem, který napomůže prohlubovat poznatky o různých sférách tolerance a napomůže pochopení multietnického a multikulturního soužití, které bude čím dál tím víc aktuální. Otevřenost světa, integrační a globalizační procesy zkracují vzdálenosti a otevírají nové možnosti etnického soužití a kulturní tolerance. Přinášejí však také nové problémy. Chceme-li stačit vyspělému světu, musíme tyto problémy odborně analyzovat i řešit.

A Solution to Multi-ethnic Coexistence at National and Local Levels shown by using the Example of the Czech and Romany Populations

Jaroslava Kadeřábková

The author analyzes the attention devoted to the role of civil service when settling the problems of multi-ethnic and multi-cultural coexistence in the towns, villages and regions of the Czech Republic. She stresses the importance of an expert analysis and cooperation with specialists in charge of questions of multi-cultural and multi-ethnic coexistence. She deals with the professional questions by using the example of the Romany population. Previous experience with the solution to these problems has indicated that specialists from the civil service are interested in cooperation with academic and research institutes. The cooperation will have to be used more intensively in the future.